

7. Аракин В.Д. Сопоставительная типология скандинавских языков: Учебное пособие. – М.: Просвещение, 1984. – 136 с.
8. Дубовский Ю.А. Анализ интонации устного текста и его составляющих. – Минск: Высшая школа, 1978. – 140 с.
9. Кантер Л.А. Системный анализ речевой интонации. – М.: Высшая школа, 1988. – 128 с.
10. Калита А.А. Мовні універсалії: теорія, характеристики, ознаки // Наукові записки Тернопільського держ. педагог. ун-ту ім. В.Гнатюка. – Серія: Мовознавство. – № 1. – 1999. – С. 3–11.
11. Дубовский Ю.А., Петрова Л.А., Таболич Е.В. Конкретно-языковое и типологическое в английской интонации. – Минск: Минский гос. педагог. ин-т иностр. языков, 1979. – 103 с.
12. Николаева Т.М. Интонационная типология и проблема изучения языковых контактов // Фонетика языков Сибири и сопредельных регионов / Отв. ред. В.М. Надеяев. – Новосибирск, 1986. – С. 18–21.
13. Дешериев Ю.Д., Протченко Н.Ф. Основные аспекты исследования двуязычие и многоязычия // Проблемы двуязычия и многоязычия. – М.: Наука, 1972. – С. 26–42.
14. Жлуктенко Ю.А. Лингвистические аспекты двуязычия. – К.: Вища школа, 1974. – 174 с.
15. Вардуть И.Ф. Понятие универсалии в лингвистической типологии // Языковые универсалии и лингвистическая типология. – М.: Наука, 1969. – С. 19–33.
16. Розенцвейг В.Ю. Языковые контакты. – Л.: Наука, 1972. – 78 с.
17. Метлюк А.А. Взаимодействие просодических систем в речи билингва. – Минск: Высшая школа, 1986. – 112 с.
18. Rot S. English in Contact with Hungarian // English in Contact with Other Languages. – Budapest: Ak. Kiado, 1986. – P. 207–230.
19. Семчинський С.В. Семантична інтерференція мов. – К.: Вища школа, 1974. – 256 с.
20. Супрун А.Е. Лингвистические основы изучения грамматики русского языка в белорусской школе. – Минск, 1974. – 144 с.
21. Карлинский А.Е. Основы теории взаимодействия языков и проблемы интерференции. Дис. ... докт. филол. наук. – Алма-Ата, 1980. – 350 с.
22. Metlyuk A. Prosodic Interference: A Typological Approach // Proceedings of the 11th International Congress of Phonetic Sciences. – Tallin, 1987. – V. 5. – P. 130–133.
23. Maddieson I. Universals of Tones // Universals of Human Language. – Vol. 2.: Phonology / Ed. by J.H. Greenberg. – Stanford (Calif.): Stanford University Press, 1978. – P. 335–365.
24. Cruttenden A. Falls and Rises: Meanings and Universals / Journal of Linguistics. – 1981. – Vol. 17. – N 1. – P. 77–91.

Валентина Данилиш

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАН АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ БАЗИ НАРОДНОЇ МОВИ (за пам'ятками літератури Іспанії періоду становлення національної мови)

Відомо, що жодна з історичних змін не охоплює на сто відсотків матеріал мови, але при дослідженні живих, позиційних чергувань, які зумовлюють об'єднання фонем у фонемні ряди, необхідно враховувати таку психологічну закономірність: мовець свідомо прагне лише до того, щоб вимовити той чи інший осмислений фрагмент мовлення (речення, синтагму, слово), не думаючи при цьому про окремі фонемні і тим більше не усвідомлюючи, як він при цьому артикулює. Усі необхідні для звукотворення рухи вимовних органів здійснюються автоматично. Так само, як для слухача в слові важлива не фонема, а весь звуковий комплекс, з якого складається слово, тобто загальний обрис слова. Мовець ніби задає звукову модель повністю, а потім за цією моделлю артикулює звуки. Причому він далеко не завжди (можна було б навіть сказати – рідко) робить це з належною повнотою [1, 223–224]. Однак у мовленні має місце і протилежна тенденція, яка також базується на психологічному факторі, – зберігати деякі елементи артикуляції попереднього звука при вимові наступного (дія інерції). Цілком ясно, що випередження артикуляції та інерція мають об'єктивну основу, так само, як і мовленнєві, точніше вимовні, звички носіїв мови. "Всі зміни, що відбуваються у мові, – підкреслює Л.М. Скрепіна, – мають одну з двох можливих характеристик: вони проходять або як фонематичні, або як семантичні зміни, починаючись і в тому, і в іншому випадку в мовленні, щоб потім порушити або не порушити систему" [2, 87].

Нерівноцінні з точки зору загальної лінгвістичної значущості такі фонематичні процеси, що відносяться до мовлення, як оглушення дзвінких приголосних, спрощення групи приголосних, вокалізація приголосних, змішування голосних, епентеза, метатеза тощо. Так, відносно близькі артикуляторно-акустичні якості приголосних [t], [d], що корелюються ознакою глухості-дзвінкості, приводять до змішування їх у живому розмовному мовленні. У середні віки оглушення приголосного [d] графічно відбивалось приголосним t.

Найімовірніше, оглушення кінцевого [d], обумовлене суто фонетичними причинами, – варто розглядати як неодмінний атрибут мовлення.

У системі мови різниця між [t–d] полягає в тому, що звук [d] вимовляється з участю голосу і дещо слабшою змичкою. Щільна артикуляція іспанського [d] значно розповсюджена в розмовному стилі мовлення і в деяких положеннях існуюча у мові фонематична різниця /t–d/ може зніматися або нейтралізуватися. Отже, протилежність глухості-дзвінкості, маючи фонематичний характер в системі мови, не є домінуючою функціональною ознакою, на якій базується протиставлення глухих та дзвінких проривних. Ослаблення змички звука [p] нерідко призводить до повного його зникнення не тільки в кінцевій позиції слова. Пор. veder > veer > ver (lat. videre, [nd]) "бачити", "дивитися", "глядіти", "завітати", "відвідувати".

Оглушення приголосного [d], як відбиття загального процесу ослаблення диференційних ознак дзвінких фонем у кінцевій позиції слова (або складу), не порушує функціонування фонологічної системи і досить довго зберігається у мові літературних пам'яток. Численні приклади паралельного функціонування варіантних форм з розрізненням приголосних фонем /d/, /t/ знаходимо у тексті "Книги Благі Любви" Хуана Руїса (XIV ст.). Наведемо окремі приклади сполучення слів, що переконливо ілюструють незалежність варіюваних кінцевих приголосних від положення перед наступним приголосним або голосним звуком в мовленнєвому потоці, вільне варіювання тієї чи іншої форми в однотипних контекстах: a grand culpa tna "велика моя провина", grant dol3 or "велика доброта", un vellaco muy grand e muy ardid "величезний та відважний паруб'яга", pone muy grant espanto "дуже лякати" тощо.

Варіантні форми слів grand–grant – результат апокопи кінцевого голосного звука [e] < grande. Якщо форма слова з усиченою кінцевою голосною grand продовжує зберігатися в мові сполучення приголосних nd, дотримуючись повної форми grande та латинського етимона grandis (пор.: segund (segunt) < secundu), то форма слова grant відбиває дію закону асимілятивної аналогії (пор.: segunt, mont, ruent), не автономного ні від тенденції змін артикуляційної бази мови, ні від реалізації фонологічної системи мови на тому чи іншому етапі її функціонування. "У мовленні в цілому (у сукупності мовленнєвих утворів, у мовленнєвому матеріалі) звукові одиниці та структури існують узагальнено, але у конкретному мовленнєвому утворі до цієї узагальненості неминуче приєднуються конкретні індивідуальні риси, які не мають відношення до мови як системи, ні до мовлення як реалізації цієї системи, а лише характеризують вимовні особливості мовців" [3, 44].

Разом з тим, фіксація варіантних форм з розрізненням фонем в однаковій позиції у слові (у даному випадку маються на увазі не лише приголосні, а й голосні) в пам'ятках літератури періоду становлення національної мови виявляє ті вимовні особливості носіїв мови, які обумовлені станом артикуляційної бази народної мови та дозволяють, по-перше, визначити тенденцію фонетичних змін відповідно до національної норми, що створюється, по-друге – визначити специфіку фонологічних засобів, необхідних для розпізнавання фонемного обрису слова.

З точки зору фонематичного аналізу мови буває не завжди легко визначити, яку фонему маємо в словах типу grand–grant, segund–segunt, sabed–sabet, ardid–ardit. Чи маємо в обох випадках одну й ту ж фонему /d/, чи ж окремий варіант фонем /d/ в словах grand, segund, sabed, ardid і варіант фонем /t/ в словах grant, segunt, sabet, ardit, що знаходяться у парних відношеннях за участю голосу. Проривний характер звука [d] у контакті з попереднім [n] (grand, segund), ослаблення зімкнення в кінцевій позиції слова [p] (sabed, ardid) та протележна тенденція – напруження артикуляції глухого [t] (grant, segunt, sabet, ardit) – свідчать про факультативні реалізації фонем /d/, /t/. Саме варіювання вищезгаданих фонем не могло не сприяти зняттю долі напруги в позиції кінця слова.

У сучасній іспанській мові фонема /t/ у кінці слова виключена, не вживається, як правило, також група приголосних, за винятком групи з двох приголосних [j+s] – закінчення другої особи множини дієслів: *bis*, *áis*. Це свідчить про той факт, що оглушення дзвінких у кінці слова могло призводити до ослаблення загальної напруженості артикулюючих органів у момент мовлення, а тим самим і до нейтралізації фонем, тобто до розрізнення меншої кількості звуків в одній позиції. У даному випадку мова йде не про зменшення кількості лексичних одиниць, що функціонують у системі мови певного літературного твору конкретної епохи, а про фонетичні явища та процеси, які проходять через всю історію формування, становлення та розвитку мови, репрезентуючи в сукупності адекватну картину феномену людини в мові.

У межах обраної концепції об'єктивним критерієм якісного аналізу фонетичного обрису слова в значній мірі є позиційні умови фонем. Саме ці умови в їх сукупній взаємодії ми маємо на увазі, коли говоримо про внутрішні, або генетичні, механізми звукового розвитку. Уявлення про те, що є відмінним у звуках, з'явилося в лінгвістиці давно. Вперше в історії науки на цю проблему звернув увагу Бодуен де Куртене. Він вважав, що звуки слід вивчати не тільки з точки зору артикуляції та акустики. Вчений підкреслював їх роль "в механізмі мови, їх значення для почуття народу" і думав про створення нової лінгвістичної дисципліни, яку намагався назвати "етимологічна фонетика". За задумом вченого ця нова дисципліна повинна була займатися аналізом відношень між акустико-руховими представленнями, з одного боку, та лексичними і граматичними значеннями – з іншого.

Як виявити такі відношення – окрема проблема. Проте для "чуття народу" в кожному дану епоху різноякісність відношень звуків мовлення з усіма літературними та нелітературними варіантами досить реальна і має в своїй основі *єдину артикуляційну базу*. Фонетичні зміни в мові безпосередньо зв'язані як із системою мови (фонетичною, лексичною), так і з її артикуляційною базою. Для ранніх епох становлення національної мови численність фонетичних варіантів забезпечена артикуляційною базою, де, як і в системі мови, співіснують елементи старого та нового.

Так, наприклад, пізнішим набуттям мови, її артикуляційної бази є глухий міжзубний звук [ʃ] – *plazo* [ˈplaʃo]. Поява цього звука є наслідком діючої з давніх часів тенденції зміни артикуляційної бази мови, тенденції універсального і постійного характеру, якій підкоряється як статика, так і динаміка мови. Це означає, що якісна модифікація звуків мовлення утверджується у тому випадку, якщо вона відповідає тенденціям мовного розвитку. Тенденціям середньовічного розвитку мови відповідають варіантні форми *plazdo*–*plazo*. Хронологічно більш рання форма *plazdo* функціонує паралельно з генетично тотожною спрощеною формою *plazo*. Підкреслимо, що кожна форма варіантів *plazdo*–*plazo* мала для носіїв мови чітку та легко пізнавану акустичну характеристику: складна консонантна група *zd* (*plazdo*), дзвінка африката *z* (*plazo*), що підтверджується численними прикладами контактного вживання цих форм:

Los seys dnas de plazdo passados los an
tres an por trozir, sepades que non mbs.
Mandy el rey a mio zid aguardar,
que, si despuy's del plazo en su tierral pudies tomar,
por oro nin por plata non podrne escapar.

(Cid, 306–310)

"Шість днів призначеного строку пройшли, ще залишилось йому три дні, не більше. / Король наказав не спускати з Сіда очей. / І коли по закінченні строку не покине землі [короля], / ні за яку ціну не вдасться йому врятуватися".

Mas tres sedmanas de *plazo* todas complidas son.
Felos al *plazo* los del Campeador,
cunplir quieren el debdo que les mandy so secor;
ellos son en poder de Alfons el de Leyn; ...

(Cid, 3533–3536)

"Але три повних тижні строку минули. / Люди Сіда вчасно з'явилися. / Бажають виконати свій обов'язок, що наказав їм їх сеньйор, / король Альфонс Леонський не дасть їх скривдити".

Заміна консонантної групи *zd* на дзвінку африкату *z* [zd], а потім на міжзубний щільний дзвінкий *z* [z] з наступним змішуванням з глухим *z* [θ] приводить до втрати особливого

звукотипу, що потребує більших вимовних зусиль порівняно з дзвінкою африкатою [dz] і з дзвінкою міжзубною щільною [z]. Перехід $zd > z$ – результат метатези, чому срияли складний характер африкати з [pladz – do] > *pladzo [=plad – dzo] і щільна артикуляція кінцевого приголосного d складу plad- > *plazzo > plazo.

Вимова спрощеної форми слова plazo в середні віки різниться від сучасної: дзвінка африката з [dz] середньовічного слова та міжзубна щільна глуха приголосна з [θ] сучасного слова plazo. Дзвінка африката з [dz] plazo тільки на початку XVI ст. отримує міжзубний щільний відтінок вимови дзвінкого z [z]. Інтервокальне положення поступово веде до ослаблення дзвінкості звучання щільного міжзубного [z] та змішанню з простим глухим з [θ]. Починаючи з XVII ст. обидва звуки злились в один глухий звук [θ]. Як підкреслює Менедес Пидаль, сучасний глухий міжзубний звук [θ], здається, той самий звук XVI ст. [4, 113].

Через посередництво функціонування варіантів передається у мові ідея динаміки звукових перетворень, хоча сама по собі графічна форма слова “безмовна” і не може точно представити всі ступені спрощення в історичному розвитку складного за своєю природою приголосного [z] і взагалі всіх тонкощів модифікації цього звука. Прикладом може слугувати спрощена уже в XII ст. форма plazo, що пройшла за п'ять століть багатоетапний процес модифікації інтервокального звука [dz] > [z] > [θ]. При цьому залишається постійним не фонетичний обрис слова, оскільки фонологічний статус деяких його компонентів змінюється, а графічне зображення слова.

Нема ніяких сумнівів у тому, що змішання з і з є досить таки раннім за походженням та досить поширеним у пам'ятках літератури XII–XVI ст. Графічне зображення, тобто написання слова, свідчить про те, як носії мови сриймають його. Л.В. Щерба говорив про “нерозривну єдність”, яку створюють “два роди образів – зоровий та слуховий” [5, 166]. Можна припустити, що такий зорово-слуховий образ зберігає варіантність на основі кореляції за ознакою “дзвінкий / глухий” звук на весь період діючої тенденції змішання приголосних, що знаходяться в парних відношеннях за участю голосу.

У даному випадку ми не ставимо перед собою завдання дати в повному обсязі фонемну інтерпретацію звуків [dz], [z] та [θ]. Нас цікавить історично сформована опозиція /z/: /θ/, яка не позбавлена матеріальної реальності у мові та реальності в її артикуляційній базі. Дана фонологічна опозиція існує в мові з XII ст.

Звуки [dz] та [ts], маючи певну артикуляторно-слухову спільність, знаходяться в одному, спільному для них фонетичному положенні і розрізняють слова та їх форми, цим саме вони функціонально протиставлені один одному. У варіантних словах зі співвідношенням даних приголосних протиставлення поширюється на матеріальну форму слів, представляючи разом з тим не одну, а різні фонемі. Пор., наприклад, варіанти слів *coгазуп* і *coгазун*, які використовує анонімний поет середини XIII ст. в “Libro de Apolonio” (“Книзі про Аполоніо”):

Entendiy Apolonyo la su entenciyn:
 – “Fija”, dixo, “non vengo por pasarvos liciyn,
 “desto sey et bien segura en vuestro *coгазун*,
 “mas mentsage vos trayo,…”

(Libro de Apolonio, 17)

“Здогадався Аполоніо про її намір: / “– Дитя”, – сказав він. “Я не прийшов з тим, щоб дати Вам урок, / І нехай Ваше серце заспокоїться, / Але вісточку Вам приніс, …”.

Entry entre los novios muyt gran dilecciyn,
 El Criador entre ellos metiy su bendiciyn;
 nunca varyn a fembra, nin fembra a varyn
 non serviy en este mundo de mejor *coгазун*.

(ibid, 18)

“Прийшло величезне кохання до юнака і дівчини, / І Господь їх благословив; / але ніколи чоловік до жінки, ні жінка до чоловіка / не були в цьому світі так віддані сердечно”.

У даному випадку перед нами реально існуючі варіанти *coгазуп* – *coгазун*, що диференціюються приголосними в позиції максимального розрізнення фонем, тому слід говорити не про втрату їх розрізнявальних характеристик, а про втрату можливості

розрізнення слів та морфем, пов'язаних, у першу чергу, з особливостями членів фонемного ряду /z-θ/.

Присутні варіанти *soçazup* – *soçazup* і в мові XVI ст.

З тією ж формальною функціональною ознакою – дзвінкість-глухість, але зі змінним фонологічним статусом – щільна артикуляція, виступає з початку XVI ст. фонема /z/. Щільна артикуляція приголосних є разом з тим і послабленням їх напруженості.

Усунення фонологічної опозиції /dz/ : /ts/ сталося після тривалого змішування z, з у мовленні носіїв мови, що з усією очевидністю ілюструють літературні пам'ятки XII–XVI ст. Не було абсолютно точно та послідовного розмежування сфер вживання між словами такого типу. Більше того, у літературних творах вони часто зустрічаються в межах одного контексту. Дану ситуацію, як видно, не можна трактувати як довільність мовця (чи того, хто пише). Це, перш за все, "словотворення" мови у створенні варіантів слів, що займають своє місце в лексико-семантичній системі мови.

Причиною ліквідації варіантних відношень слів, що базуються на протиставленні дзвінкий-глухий приголосний звук, є щільна артикуляція [z] в інтервокальному положенні. Але з часом виникає нова фонологічна опозиція у ряді глухих приголосних на основі кореляції за місцем утворення – [s]:[θ]. У розширенні сфери вживання явища "seseo" у деяких регіонах сучасної Іспанії та в більшості країн Латинської Америки проявляється тенденція до усунення з фонологічної системи мови фонем /θ/, а разом з нею також опозиції /s/:/θ/. Фонологічна реалізація [s] і [θ] в іспанській мові пов'язана з поняттями системи та нормативності, бо "історична мова не вичерпується однією системою і однією нормою ..., але все, що в мові є деякою мірою "системним" (як система і норма або як різні норми), є в той же час культурним, соціальним та історичним" [6, 180]. Реалізація [s] і [θ] відповідає графічній системі загальноіспанської мови, навіть тоді, коли різниця фонологічно не існує в її латиноамериканському варіанті.

Відмінність між приголосними z і s середньовіччя від сучасної мови створюється головним чином за рахунок спрощення артикуляції, тобто за рахунок послаблення напруженості артикуляції цих звуків. Можливо, що передумова не стільки для фонематичного протиставлення /s/ : /θ/, скільки для процесу дефонологізації в сучасній мові θ : s > s закладена у змішанні у середні віки z – s, спричинюючи таким чином появу омофонів. Фонетичний процес мовної зміни, як підкреслює Л.Л. Касаткін, відбувається "лавиноподібно". "Розпочавшись в окремих словах, він захоплює дедалі більшу і більшу кількість слів у все більшій і більшій кількості мовців. Лавина виникає в результаті зняття напруги в одному місці, але вона може викликати напругу в іншому. Так, снігова лавина може перегородити ущелину, по якій тече річка. В результаті вода накопичується за завалом, а потім змітає його і несеться униз новою лавиною" [7, 44].

Відсутність у перших пам'ятках сформованого узусу в поєднанні з утрудненістю адекватної передачі засобами латинської графіки особливостей фонетики народної мови (труднощі, з якими стикається будь-яка безписемна мова) ускладнюють встановлення з вимовної точки зору фонематичного значення багатьох звуків у варіантних формах слова. Змішання z і s, а також z і θ зберігається і в наступні періоди функціонування мови. Але, якщо вважати, що омонімія фонем (на відміну від омонімії значущих елементів мови – слів, морфем) неможлива, оскільки фонемі можуть розрізнятися лише за звучанням, отже, у варіантних словах представлені різні фонемі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зиндер Л.Р. Общая фонетика. – Изд. второе, переработ. и дополнен. – М.: Высш. школа, 1979.
2. Скреліна Л.М. История французского языка: Для институтов и факультетов иностран. языков на франц. языке. – М.: Высш. школа, 1972.
3. Горсуев Г.П. Проблемы теоретической фонетики и фонологии. – Л.: Наука, 1969.
4. Menéndez Pidal, Ramun. Manual de Gramática Histórica Española. – 15-ed. – Madrid: Espasa – Calpe, S.A., 1977.
5. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. – Л.: Наука, Ленингр. отд-ние, 1974.
6. Косерну Э. Синхрония, диахрония и история // Новое в лингвистике. – М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1963. – Вып. III. – С. 143–343.

7. Касаткин Л.Л. Одна из тенденций развития фонетики русского языка // *Вопр. языкознания.* – 1989. – № 6. – С. 39–45.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Libro de Apolonio // Chabas J. *Antologna General de la Literatura Espacola (Verso y Prosa).* – La Habana: Cultural, S.A., 1955. – P. 16–18.

2. Poema de mio Cid. Sexta ed. corregida y notas por Ramyn Menéndez Pidal de la Real Academia Espacola. – Madrid: Espasa – Calpe, S.A., 1951.

Алла Калита

РОЛЬ СИТУАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ ЗМІННИХ В ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТОНАЦІЙНОГО ОФОРМЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ЕМОЦІЙНОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ

У зв'язку зі змінними реаліями життя будь-якого соціуму розвиток мови, відбувається в умовах вдосконалення існуючих та пошуку нових способів вираження думки, які розширюють альтернативне поле вибору індивідом лінгвістичних засобів спілкування.

Цілком усвідомлюючи загальні закономірності розвитку мови як системи, Е. Селіп [1, 157] говорить, що "кожне слово, кожен граматичний елемент, вираз, кожен звук і кожна інтонація поступово змінюють свої обриси, підлягаючи непомітному, але об'єктивно існуючому дрейфу, що складає суть життя мови". Подібно до більшості складних саморегульованих систем, у процесі розвитку в мові на всіх її рівнях з'являються нові елементи, а, отже, – і нові форми взаємодії цих елементів між собою та з елементами, що існували раніше. Розглядаючи проблеми комунікативного синтаксису, а також зміни та взаємодії елементів різних рівнів мови, В.Д. Івшин [2, 6] зважає на те, що формально-граматичні показники суб'єктно-предикатних відношень поступово перетворювалися в показники інтонаційні, виробляючи або не виробляючи при цьому явно виражені словесні або інші неявні форми їхнього вираження. Інакше кажучи, розвиток мови постійно призводить до появи нових аспектів лінгвістичних досліджень взагалі, та фонетичних зокрема.

Проте, підхід традиційної фонетики, обмеженої рамками структури і функцій сегментного та супрасегментного рівнів, не завжди дозволяє з необхідною повнотою описувати всю реально існуючу в мовленні різноманітність закономірностей, явищ і механізмів функціонування інтонації. Тому для вирішення питання адекватного опису явищ, що впливають на інтонаційне оформлення емоційного висловлювання, перш за все, доцільно стисло розглянути найбільш значущі напрямки фонетичних досліджень даної проблеми на підставі праць [3–6] під кутом зору багатоаспектної природи самої інтонації.

Звичайно всі аспекти фонетичних досліджень прийнято розрізняти у співвіднесенні з одним із двох планів: планом вираження, який здійснює організацію взаємодії систем мовного механізму, не пов'язаних безпосередньо зі змістом, і планом змісту, що орієнтувалися на передачу смислу. Формальний (структурний) аспект фонетики відносять до плану вираження, тоді як комунікативний, комунікативно-прагматичний, семантичний, емоційно-модальний і найбільш значущий у перспективі – когнітивний – відносять до плану змісту [7].

В умовах реальної комунікації використовується також інформація, яка закладена в інтонаційній будові мовлення, але не входить до складу функцій інтонації, а саме: соціальні, індивідуальні, стилістичні, універсальні характеристики мовлення та його культура. Вивчення цих аспектів фонетичних досліджень може відповідно до конкретних цілей бути віднесене як до плану вираження, так і до плану змісту. Зрозуміло, ігнорування зазначених аспектів не є коректним, адже вони не просто взаємодіють, а будучи взаємозв'язаними та взаємозалежними, є обов'язковими у процесі адекватного сприйняття мовлення, і їх слід розглядати більш конкретно відповідно до їхньої ролі в процесі інтонування. Необхідно також мати на увазі, що на цей час склалася достатньо обґрунтована система понять про фонетичні елементи й засоби, що формують склад, слово, словосполучення, висловлювання і т.д.

Слід також враховувати, що фонетичні засоби, які утворюють одиниці мови й мовлення, не вільні по відношенню до інших, перелічених вище аспектів. Інакше кажучи, будь-які елементи плану змісту знаходять адекватне вираження за допомогою одиниць фонетичного